SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

5-son (5-jild)
2025

ISSN: 2181-1342 (Online)
Сайт: https://scienceproblems.uz
DOI: 10.47390/SPR1342V5I5Y2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 5 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, Oʻzbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, Oʻzbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahammatovich – tarix fanlari doktori, Oʻzbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, Oʻzbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo oʻgʻli – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar boʻlimi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod Oʻktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Oʻzbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Fargʻona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Joʻraboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Gʻaybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Moʻmin – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

Oʻroqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasi mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, Oʻzbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Koʻchimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, Oʻzbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov Gʻaybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, Oʻzbekiston Respublikasida xizmat koʻrsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, Oʻzbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat Gʻaybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD), Oʻzbekiston Respublikasi Sudyalar oliy kengashi huzuridagi Sudyalar oliy maktabi;

Joʻrayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Normatov Bekzod Akrom oʻgʻli — yuridik fanlar boʻyicha falsafa doktori, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, Oʻzbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD), Samarqanddavlatuniversiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport boʻyicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Oʻzbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot boʻlimi psixologik xizmat boshligʻi.

22.00.00- SOTSIOLOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, Oʻzbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Poʻlatovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, Oʻzbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, Oʻzbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Boʻtayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, Oʻzbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Roʻyxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari boʻyicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar roʻyxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat roʻyxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyogʻoch koʻchasi, 70/10-uy. Elektron manzil: scienceproblems.uz@gmail.com

Bogʻlanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

IJTIMOIY-GUMANITAR FANLARNING
DOLZARB MUAMMOLARI
5-jild, 5-son (May, 2025). - 569 bet.

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

Qurbonova Marg'uba
O'ZBEK TILI VA TIL SIYOSATI: TARIXIY EVOLYUTSIYA VA ZAMONAVIY OMMALASHTIRISH VOSITALARI 13-15

Polvanov Azim Kuchkarovich
AMIR TEMUR QO'SHINIDA HARBIY TA'MINOT VA ASKAR SAFARBARLIGINING MANBALARDA YORITILISHI 16-21

Esnazarova Zulfiya Baltashovna
QORAQALPOQLARNING SHAHAR MADANIYATI (1873 – 1924) 22-27

Axmedov Shaxzod Farxod o'g'li
O'ZBEKISTONDAGI YOSHLAR TASHKILOTLARI FAOLIYATI TARIXIDAN (1991 – 2017-yillar) 28-36

Mamajonov Alisher, Alisherov Abduvohid
IKKINCHI JAHON URUSHI JANG MAYDONLARIDA ANDIJONLIK RAHBAR XODIMLARNING ISHTIROKI 37-43

Mamasaidov Lutfillo Payzullo o'g'li
XALQ TA'LIMI SOHASINI RIVOJLANTIRISHDA HAMKORLIK ALOQALARI 44-47

Asadova Ra'no Baymanovna
INNOVATIVE APPROACHES TO URBAN PLANNING AND TOURISM INFRASTRUCTURE DEVELOPMENT IN NEW UZBEKISTAN (CASE STUDY OF INDIA'S EXPERIENCE) 48-52

Esanova Nilufar
1991-2024 YILLARDA O'ZBEKISTON RESPUBLIKASINING SANOAT SOHASIDA HAMKORLIGI: NATIJALAR VA ISTIQBOLLAR (HINDISTON VA XITOY MAMLAKATLARI MISOLIDA) 53-56

Abdug'aniyev Bekzod Abduvali o'g'li
O'ZBEK XONLIKLARI VA USMONLI DAVLATI HUKMDORI SULTON SULAYMON O'RTASIDAGI SIYOSIY ALOQALAR 57-64

Xudoyberdiyev Axrorboy Nabi o'g'li
HUDUDIY YONDASHUV ASOSIDA YOSHLARGA OID DAVLAT SIYOSATINI AMALGA OSHIRISH: QASHQADARYO VILOYATI MISOLIDA 65-70

Zokirjanov Mirzohid Shuxrat o'g'li
XIX ASRNING IKKINCHI YARMI – XX ASR BOSHLARIDA BOKU NEFT SANOATINING ROSSIYA IQTISODIY HAYOTIDA TUTGAN O'RNI 71-74

Xudayberdiyev Utkir Toshmuradovich
MUSTAQILLIK YILLARIDA TOSHG'UZOR-BOYSUN-QUMQO'RG'ON TEMIR YO'LINING QURILISHI VA UNING IJTIMOIY-IQTISODIY AHAMIYATI 75-80

O'rmonov Husniddin Baxriddin o'g'li
ULUG' VATAN URUSHINING DASTLABKI YILLARIDA O'ZBEKISTON SANOATI 81-88

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

Urdushev Xamrakul, Sirojiddin Eshanqulov
MEVA-SABZAVOTCHILIK KLASTERLARI:
EKSPORTGA YOʻNALTIRILGAN RIVOJLANISH 89-98

Maxammadaliyeva Muslimaxon Sherali qizi
MOBIL ILOVALAR ORQALI XIZMAT KOʻRSATISH:
QULAYLIKMI YOKI NAZORAT VOSITASIMI? 99-104

Xakkulov Akbar Uralovich
MARKAZIY BANK FOIZ SIYOSATINING BANKLARNING FOIZ RISKIGA TA’SIRI 105-111

Amonov Mehriddin Oromiddinovich
TADBIRKORLIK FAOLIYATINI BOSHQARISHDA RAHBARLIK USLUBI:
AVTOKRATIK RAHBARLAR 112-117

Ismoilova Dilfuza Ibodullayevna
HUDUDLARDA AHOLI SALOMATLIGINI TA’MINLANGANLIK DARAJASINI
BAHOLASH USULLARI VA MEZONLARI 118-125

Yangiboyev Rustam Berdiyarovich
TIJORAT BANKLARI LIKVIDLILIGINI BOSHQARISHNING NAZARIY ASOSLARI 126-131

Ollanazarov Bekmurod Davlatmuratovich
DXSH LOYIHALARIDA INVESTITSION KRAUDFANDING MODELIDAN
FOYDALANISH ORQALI INVESTITSION FAOLLIKNI OSHIRISH VA UNI TURISTIK
XIZMATLAR KOʻRSATISH SOHASIDA QOʻLLASH ISTIQBOLLARI 132-143

Eshqobilova Nigoraxon, Qurbonova Safiyabonu
DAVLAT BUDJETINING DAROMADLARINI SHAKLLANTIRISHNING
NAZARIY ASOSLARI 144-150

Umronov Eldorbek Sodirovich
HUDUDLARDA INNOVATSION XIZMATLAR TURLARI RIVOJLANISHINING
EKZOGEN VA ENDOGEN OMILLARI, ULAR TASNIFI VA KOʻRSATKICHLARI 151-159

Turgunov Jasurbek, Siddikova Farangiz
OPPORTUNITIES AND PROSPECTS FOR DEVELOPING A GREEN ECONOMY
IN UZBEKISTAN 160-172

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Ahmedova Dilrabo
YOSHLARNING MA’NAVIY-AXLOQIY QIYOFASINING SHAKLLANISHIGA TARIXIY
JARAYONLARNING TA’SIRI 173-177

Raxmatova Xolidaxon Xolikovna
NAQSHBANDIYLIKDAGI MUROSA FALSAFASIGA OID QARASHLARINING
FALSAFIY TAHLILI 178-184

Kurbonaliyev Ural Xatamovich
ZAMONAVIY AXLOQIY INQIROZ SHAROITIDA ABU MUHAMMAD ABDULLOH
DORIMIY MEROSINING YOSHLAR MA’NAVIYATINI YUKSALTIRISHDAGI ROLI 185-189

Soipova Mavjuda Karimjanovna
FAZL IBN AHMAD TA’LIMOTIDA BILISH MASALASI 190-194

Jabborova Saodat Sattorovna
MA'NAVIYAT DAVLAT VA JAMIYAT RIVOJLANISHINING ASOSI 195-198

Fayziyev Xurshid Jumayevich
VOLTER FALSAFIY QARASHLARIDA FRANSIYADA AGRAR MUNOSABATLAR TAHLILI 199-204

Olimova Moxinur Ravshanbek qizi
YANGI O'ZBEKISTON TARAQQIYOTIDA MA'NAVIYATNING O'RNI 205-208

Usarkulov Oybek
O'ZBEKISTON VA JANUBIY KOREYA O'RTASIDAGI MADANIY, ILMIY-TEXNIKAVIY ALOQALARNING IJTIMOIY AHAMIYATI 209-214

Majidov Sodiqjon Sadullayevich
IJTIMOIY ZIDDIYATLAR VA IJTIMOIY FALSAFIY TALQINLAR 215-218

Абдуллаева Икбола Мохировна
КНИГА – КАК ОДИН ИЗ ОСНОВНЫХ ВИДОВ ИСКУССТВА – ИСКУССТВО СЛОВА 219-226

Yusupova Ranoxon Tolibjonovna
MUHANDISLIK TAFAKKURINI SHAKLLANTIRISHNING IJTIMOIY- FALSAFIY OMILLARI 227-230

Turabova Sevara Kattaqulovna
GLOBAL MEHNAT BOZORIDA SOFT SKILLS VA IJTIMOIY ONGNING STRATEGIK INTEGRATSIYASI 231-235

Rustamov Ramz Rizoqulovich
DESTRUKTIV TARG'IBOT TA'SIRIDAN HIMOYALANISHDA TANQIDIY TAFAKKURNI SHAKLLANTIRISH AHAMIYATI 236-240

Aslanov Said Karimovich
TIZIMLI YONDASHUV VA BOSHQARUV FAOLIYATING O'ZORO ALOQADORLIGI 241-244

G'aniyev Elbek Abdizoitovich
YOSHLARDA AXLOQIY INQIROZ KUCHAYISHIDA OMMAVIY AXBOROT VOSITALARINING ROLI 245-248

Bozarov Dilmurod Mirzarasulovich
SINERGETIKANING ONTOLOGIK MUAMMOLARNI HAL ETISHDAGI O'RNI 249-252

Ochilova Nigora Ruzimuratovna
GLOBAL MUAMMOLARNI BARTARAF ETISHDA XALQARO KUCHLAR BIRLASHUVINING AHAMIYATI 253-258

Azimov Ozod Mamatkulovich
YOSHLARDA EKOESTETIK DUNYOQARASHNI SHAKLLANTIRISHNING FALSAFIY ASOSLARI 259-264

Xolmirzayeva Jumagul Xamdamovna
TARIXIY MANBALARDA YOSH MUTAXASSISLARNI RIVOJLANTIRISH HAQIDAGI QARASHLAR 265-271

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

Мамбетов Сердар Ахмедович
СПОСОБЫ ПЕРЕВОДА РУССКИХ ПРИЛАГАТЕЛЬНЫХ НА КАРАКАЛПАКСКИЙ ЯЗЫК 272-280

Qurbanova Hilola Maqsadbek qizi
PRACTICAL NEEDS' ANALYSIS OF SOME BILINGUAL STUDENTS 281-288

Rakhmonova Yulduz Khusanovna
A HETEROGENEOUS LEGACY:
EXAMINING HEMINGWAY'S STYLE IN HIS LATER YEARS 289-295

Yakubova Nilufar Egamberganovna
ESKI O'ZBEK TILIDA TAF'IL QOLIPLI O'ZLASHMALAR 296-301

Sadullayeva Muxlisa Xamrayevna
ZAMONAVIY O'ZBEK HIKOYALARIDA BADIIY KONFLIKT MASALASI 302-307

Shomurodova Shahlo, Axmedjanova Farida
MARGARET DRABBLENING "THE MILLSTONE" ASARIDAGI NOYOB KO'RINISH 308-311

Nazarov Sardor Shamurodovich
A COMPARATIVE STUDY OF THE STRUCTURAL-SEMANTIC
FEATURES OF ENGLISH AND UZBEK WORD COMBINATIONS 312-315

Otajonova Dildor Baxtiyarovna
HAQORAT VA TAHDIDLAR BILAN BOG'LIQ DA'VOLARNI SUD-LINGVISTIK
EKSPERTIZADAN O'TKAZISH ALGORITMI 316-325

Файзуллина Наргиза Дамировна
СОВРЕМЕННЫЕ СИНОНИМЫ И ТЕРМИНЫ КОМПЬЮТЕРНО-ИГРОВОГО
СЛЕНГА В РУССКОМ ЯЗЫКЕ 326-331

Sodiqova Dinora Ilhom qizi
ANALYSIS OF PRINCIPLES OF CONVEYING FEELINGS CONCERNING LITERARY
TRANSLATION 332-337

Nazimova Himmatoy
"DEV" VA "YALMOG'IZ" OBRAZI ETIMOLOGIYASI, KELIB CHIQISHI VA MADANIY
ILDIZLARI TAHLILI 338-342

Arziqulova Xurshida, Mustanova Shohista
SHARQ VA G'ARB DRAMATURGIYASI: MADANIY ALOQALAR
VA ILHOM MANBALARI 343-348

Azizova Feruza Rejavaliyevna
TA'LIM JARAYONIDA INNOVATSION G'OYALAR VA TEXNOLOGIYALARNI
JORIY QILISH ZAMONAVIY TA'LIMNING BOSH STRATEGIYASI 349-353

Agzamova Gulrux Ravshan qizi
XITOY TILIDAGI MUROJAAT ATAMALARINING UMUMIY VA XUSUSIY BELGILARI 354-358

Sherkulov Sardor Komilovich
SOCIAL PROBLEMS IN THE WORKS OF THOMAS HARDY:
AN INVESTIGATION OF CLASS INEQUALITY, GENDER AND INDUSTRIALIZATION 359-364

Rasulov Zubaydullo, G'ayratova Oybegim
DISKURS — LINGUAPRAMAGMATIK YONDASHUV OBYEKTI SIFATIDA 365-368

Bozorova Umida Qilichovna
BADIIY KIRITMALARNI ROSSIYADA O'RGANILISHI 369-372

Nuriddinova Huriyat Baxtiyorovna
TOPISHMOQLARNING SEMANTIK XUSUSIYATLARI 373-376

Mamadiyorova Hilola
TAOM NOMLARINING TARJIMA JARAYONIDA MADANIY TAFOVUTLARNING TA'SIRI 377-384

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

Abdullayeva Nodira Odil qizi
OILAVIY (MAISHIY) ZOʻRAVONLIK OMILLARI MAJMUASI 385-393

Joʻraqulov Javohir Musoqul oʻgʻli
TOVLAMACHILIK JINOYATINI AXBOROT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANIB SODIR ETISH AMALIYOTI: MUAMMO VA YECHIMLAR 394-399

Otamirzayev Oybek Murodullo oʻgʻli
YER OSTI SUVLARINI MUHOFAZA QILISH VA ULARDAN FOYDALANISHNING PREDMETI VA USULLARI 400-407

Утебаев Саламат, Калбаева Эльдора
ВОПРОСЫ УГОЛОВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЗА ПРЕСТУПЛЕНИЕ ХУЛИГАНИЯ В НЕКОТОРЫХ ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАНАХ 408-413

Nuriddinov Ismoil Oʻlmas oʻgʻli
BURHONUDDIN MARGʻINONIYNING "HIDOYA" ASARIDA JINOYAT VA JAZO MUVOZANATIGA OID AYRIM MASALALAR 414-420

Jabbarova Yulduz Ibrohim qizi
SUN'IY INTELLEKTNING NOTOʻGʻRI XULOSALARI (GALLYUTSINATSIYALAR): MOHIYATI, SABABLARI VA HUQUQIY TARTIBGA SOLISH ZARURATI 421-432

Burxonov Shahzod Burxon oʻgʻli
XALQARO MEHNAT STANDARTLARI VA MEHNAT SHAROITLARINI TARTIBGA SOLISH 433-438

Avezov Umidjon Toshpulatovich
OʻZBEKISTONDA KASABA UYUSHMALARI FAOLIYATINING RIVOJLANISH BOSQICHLARI TAHLILI 439-446

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

Максудов Улугбек Курбанович
ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ТЕНДЕНЦИИ ФОРМИРОВАНИЯ АКТИВНОСТИ СТУДЕНТОВ В ИННОВАЦИОННЫХ И СТАРТАП-ПРОЕКТАХ В УСЛОВИЯХ МИРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ 447-453

Lutfillayev Maxmud, Egamberdiyeva Feruza
SUN'IY INTELLEKT TUSHUNCHASI, TARIXI VA RIVOJLANISH BOSQICHLARI 454-458

Haqberdiyev Baxtiyor Rustamovich
OʻQUV FAOLIYATI TAMOYILLARIDA INTEGRATIV VA SINERGETIK YONDASHUVLAR 459-463

Jamolova Gulbadanbegim, Muhammadiyeva Elmera
TALABALARDA TAHLILIY FIKRLASHNI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK ASOSLARI 464-468

Mamajanov Raxmatilla Yakubjanovich
TA'LIM JARAYONIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN KOMPLEKS FOYDALANISHNING METODIK TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH 469-478

Ishonkulov Ashraf Kurbonkulovich
GLOBALLASHUV SHAROITIDA TA'LIM JARAYONIDA INFORMAL TA'LIM YONDASHUVDAN FOYDALANISH ZAMONAVIY PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA 479-484

Esboganova Baxit Daribayevna
UMUMTA'LIM MAKTABLARDA CHIZMACHILIK DARSLARIDA O'QUVCHILARGA AMALIY MASHG'ULOTLAR OLIB BORISH METODIKASI 485-490

Kamalova Dilnavoz, Amurillayeva Munira
TEXNOLOGIYA DARSLARINI O'TISHDA SINFDAN TASHQARI ISHLARNI TASHKIL ETISHNING AHAMIYATI 491-495

Абдуллаева Дилдора Улугбековна
АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПРЕПОДАВАНИЯ ПРАВОВЫХ ДИСЦИПЛИН В ТЕХНИЧЕСКИХ ВУЗАХ 496-503

Xamidova Zaynura Ramazonovna
STEAM TA'LIM TEXNOLOGIYASINING TA'LIM JARAYONIDA QO'LLANILISHI VA RIVOJLANISHIDA PEDAGOGIK MUAMMOLAR 504-508

Mustayeva Guldora, Mustayeva Guliston
SCIENTIFIC FOUNDATIONS OF REFLECTION MECHANISMS IN PEDAGOGICAL ACTIVITY 509-514

Avazova Munisa
TA'LIM DIZAYNIDA O'QUVCHILARNING MOTIVATSIYASINI OSHIRISH: GAMIFIKATSIYA VA INTERAKTIV METODLARNING TA'SIRI 515-517

Abdullayeva Mohigul, Fazlitdinov Muhammadali
SUN'IY INTELLEKT VA AXBOROT TEXNOLOGIYALARINING XXI ASRDAGI ROLI HAMDA ULARNING TURLI SOHALARGA TA'SIRINI O'RGANISH 518-521

Urinova Dilbar Abdusamat qizi
MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA TA'LIM FAOLIYATINI MODERNIZATSIYA QILISHDA TARBIYACHILARNING OTA-ONALAR BILAN ISHLASHINI TAKOMILLASHTIRISH MEXANIZMLARI 522-526

Turdaliyeva Qizlarxon Ilhomjon qizi
BOSHLANG'ICH SINFLARDA INGLIZ TILI O'QITISHNING FUNKSIONAL YONDASHUV METODLARI 527-532

Baratov Jo'raqo'zi Shukurjon o'g'li
BO'LAJAK MUHANDISLARNI TAYYORLASHDA AMALIY MASHG'ULOTLARDA NOSTANDART TOPSHIRIQLARDAN FOYDALANISH METODIKASI 533-539

Suvanova Gulbaxor Baxromovna
KO'P MILLATLI MAKTABLARDA MADANIYATLARARO KOMPETENSIYANI RIVOJLANTIRISH STRATEGIYALARI: NAZARIY ASOSLAR VA AMALIY YONDASHUVLAR 540-543

Qarshiyeva Muborak, Karshiyev Jaxongir
BOSHLANG'ICH SINF O'QUVCHILARINING LINGVISTIK KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISH ORQALI XALQARO BAHOLASH DASTURLARI(PIRLS)GA TAYYORLASH USULLARI 544-547

Djurayeva Nargis Narkulovna
BOSHLANG'ICH TA'LIM PEDAGOGIKASIDA O'QUVCHILARDA NAFOSAT TARBIYASINING O'RNI 548-552

Otabayev Iskandar Abdug'aniyevich
KREDIT-MODUL TIZIMI ORQALI O'QUV REJALARINI ISHLAB CHIQISH VA ULARNI AMALIY TATBIQ ETISH BOSQICHLARI 553-562

Bozorov Zokir, Ravshanova O'g'ilshod
BO'LAJAK MATEMATIKA FAN O'QITUVCHILARINING PLANIMETRIYA BO'YICHA KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHDA TALABALAR MUSTAQIL ISHLARINING ROLI 563-568

SCIENCE PROBLEMS.UZ

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari
Actual Problems of Humanities and Social Sciences
Volume 5 | Issue 5 | 2025
ISSN Online: 2181-1342

Received: 15 April 2025
Accepted: 1 May 2025
Published: 10 May 2025

Article / Original Paper

FUNCTIONAL APPROACH METHODS FOR TEACHING ENGLISH IN PRIMARY GRADES

Turdaliyeva Kizlarkhan Ilhomjon kizi
basic doctoral student
Namangan State University

Abstract. This article comprehensively analyzes the importance of the functional approach in teaching English in primary grades. The pedagogical foundations, didactic principles and practical application methods of developing functional literacy are studied in depth. The role of using works of art, interactive technologies and communicative methods in the educational process is scientifically substantiated. Taking into account the age characteristics of primary school students, effective methods for developing their communication skills in English are recommended. Also, specific methodological recommendations are given for the formation of functional literacy of students in the modern education system, and ways to increase the effectiveness of education are proposed in integration with innovative technologies.

Keywords: functional approach, primary education, English language, methodology, works of art, communicative approach, interactive technologies.

BOSHLANG'ICH SINFLARDA INGLIZ TILI O'QITISHNING FUNKSIONAL YONDASHUV METODLARI

Turdaliyeva Qizlarxon Ilhomjon qizi
1-bosqich tayanch doktoranti
Namangan Davlat Universiteti
G-mail: qizlarxon_77@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada boshlangʻich sinflarda ingliz tilini oʻqitishda funksional yondashuvning ahamiyati har tomonlama tahlil qilinadi. Funksional savodxonlikni rivojlantirishning pedagogik asoslari, didaktik prinsiplar hamda amaliy qoʻllash usullari chuqur oʻrganiladi. Taʼlim jarayonida badiiy asarlardan foydalanish, interfaol texnologiyalar va kommunikativ metodlarning oʻrni ilmiy jihatdan asoslanadi. Boshlangʻich sinf oʻquvchilarining yosh xususiyatlarini hisobga olgan holda, ularning ingliz tilida muloqot qila olish koʻnikmalarini shakllantirishning samarali usullari tavsiya etiladi. Shuningdek, zamonaviy taʼlim tizimida oʻquvchilarning funksional savodxonligini shakllantirish boʻyicha aniq metodik tavsiyalar berilib, innovatsion texnologiyalar bilan integratsiyalashgan holda taʼlim samaradorligini oshirish yoʻllari taklif etiladi.

Kalit soʻzlar: funksional yondashuv, boshlangʻich taʼlim, ingliz tili, metodika, badiiy asarlar, kommunikativ yondashuv, interfaol texnologiyalar.

DOI: https://doi.org/10.47390/SPR1342V5I5Y2025N86

Kirish. Bugungi kunda chet tillarini oʻqitishning samaradorligini oshirish maqsadida funksional yondashuv metodlari keng qoʻllanilmoqda. Ushbu yondashuv oʻquvchilarning hayotiy kompetensiyalarini rivojlantirish, ularni kommunikativ faoliyatga jalb qilish va real hayotiy vaziyatlarda tilni qoʻllash koʻnikmalarini mustahkamlashga qaratilgan. Boshlangʻich sinf oʻquvchilarining yosh xususiyatlarini inobatga olgan holda, ularning ingliz tilida muloqot qila olish qobiliyatlarini shakllantirish muhim vazifa hisoblanadi. Tadqiqotlar shuni

koʻrsatadiki, funksional yondashuv asosida taʼlim olgan oʻquvchilar tilni amaliy qoʻllashda yuqori natijalarga erishadilar. Ushbu maqolada ingliz tili oʻqitishning funksional yondashuv metodlari, badiiy asarlar va zamonaviy texnologiyalar yordamida taʼlim samaradorligini oshirish yoʻllari tahlil qilinadi.

Funksional yondashuv taʼlim jarayonida oʻquvchilarning amaliy koʻnikmalarini rivojlantirishga qaratilgan boʻlib, ularni real hayotda foydalanish imkoniyatiga ega boʻlgan bilim va malakalar bilan taʼminlashni maqsad qiladi. Ushbu yondashuv nazariy jihatdan konstruktivizm, kommunikativ til oʻrganish nazariyalari va kognitiv pedagogika tamoyillariga asoslanadi. Ingliz tilini oʻqitishda bu yondashuv, ayniqsa, kommunikativ kompetensiyani shakllantirishda muhim ahamiyatga ega boʻlib, oʻquvchilarning lingvistik bilimlarini real muloqotda qoʻllash koʻnikmalariga yoʻnaltiradi.

Funksional yondashuvning psixolingvistik asoslari xotira, diqqat va tafakkur jarayonlarini tahlil qilish orqali oʻquvchilarning til oʻrganish strategiyalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Sotsiolingvistik nuqtai nazardan esa, ushbu metod oʻquvchilarning jamiyatdagi muloqot koʻnikmalarini rivojlantirish va til vositasida madaniy oʻzaro tushunishni oshirishga qaratilgan. Pedagogik jihatdan esa, funksional yondashuv interfaol taʼlim, reflektiv oʻqitish va oʻquvchilarni faollikka undovchi metodlarga asoslanadi.

Funksional yondashuv – bu tilni faqat nazariy jihatdan emas, balki uni hayotda, real vaziyatlarda qoʻllashni taʼminlashga yoʻnaltirilgan metodologiya boʻlib, boshlangʻich sinf oʻquvchilarining til koʻnikmalarini rivojlantirishda juda samarali hisoblanadi.

Adabiyotlar tahlili. Savodxonlikni shakllantirish boʻyicha tadqiqotlar XX asrdan boshlab faollashgan boʻlib, u nafaqat bolalar, balki har qanday mamlakatning yoshi katta aholisi uchun ham dolzarb masalaga aylangan. Ushbu konsepsiya pedagogik, psixologik va lingvistik jihatdan tadqiq qilinib, turli taʼlim tizimlarida amaliy qoʻllanilmoqda.

Boshlangʻich sinflarda ingliz tili oʻqitishning psixologik asoslari I.A.Zimnyaya, D.Singlton va L.Ryan, Z.Dorney, P.M.Lightbown va N.Spada kabi olimlar tomonidan oʻrganilgan. Ularning tadqiqotlari bolalarning yosh xususiyatlarini inobatga olgan holda, chet tilini oʻrganish jarayonida kognitiv va affektiv omillarning ahamiyatini koʻrsatadi. Masalan, D.Singlton va L.Ryan yoshga bogʻliq holda til oʻrganish jarayonining oʻziga xos xususiyatlarini yoritib, boshlangʻich taʼlim bosqichida xotira va motivatsiyaning rolini taʼkidlaydilar.

Pedagogik asoslar boʻyicha D.Skot, L.X.Yetrberg, I.I.Xaleeva, J.Moon, A.Pinter kabi olimlarning ishlari alohida eʼtiborga loyiq. Ushbu tadqiqotchilar tomonidan boshlangʻich sinf oʻquvchilarida til koʻnikmalarini shakllantirish uchun mos metodikalar ishlab chiqilgan. Ularning asarlarida til oʻrganish jarayonida interfaol texnologiyalar va kommunikativ metodlardan foydalanishning samaradorligi ilmiy jihatdan asoslangan.

Metodologik asoslar nuqtai nazaridan, N.D.Galskova, Z.N.Nikitenko, L.Kamerun, K.T.Linz, D.Nunen kabi olimlarning tadqiqotlari ingliz tilini oʻqitishda innovatsion yondashuvlarni ishlab chiqishda muhim oʻrin tutadi. Xususan, N.D.Galskova kommunikativ yondashuv asosida taʼlim samaradorligini oshirishga yoʻnaltirilgan metodlarni taklif qilgan boʻlsa, D.Nunen chet tilini oʻqitishda integrativ yondashuvning afzalliklarini yoritgan.

A.Leontev funksional savodxonlikni nafaqat bilimlarni oʻzlashtirish, balki ularni real hayotda qoʻllash va ijtimoiy-iqtisodiy munosabatlarda muvaffaqiyatli harakat qilish qobiliyati sifatida taʼriflaydi. Bu taʼrif funksional savodxonlikning mohiyatini aniq yoritib, uni zamonaviy taʼlim tizimida qoʻllash zarurligini koʻrsatadi. Shuningdek, ushbu yondashuvning amaliy

natijalari pedagogik tadqiqotlar orqali tasdiqlangan boʻlib, u oʻquvchilarning til kompetensiyalarini oshirishda samarali ekani isbotlangan.

Yuqoridagi tadqiqotlar natijasida, boshlangʻich sinflarda ingliz tilini oʻqitishda funksional yondashuvni qoʻllash zarurati yanada dolzarb boʻlib, taʼlim jarayonida ushbu metodologiyani integratsiyalash orqali oʻquvchilarning kommunikativ koʻnikmalarini rivojlantirish mumkin.

Tadqiqot metodologiyasi. Taʼlim metodikasi sotsiologik, mantiqiy-eksperimental, tasniflash, tavsiflash, qiyoslash, statistik tahlil, pedagogik-psixologik ilmiy manbalar, oʻquv-metodik adabiyotlarni tizimli tahlil qilish, kuzatish, pedagogik tajriba-sinov, tizimli funksional va adabiy tahlil usullari asosida bajarildi.

Tahlillar va natijalar. Globallashuv jarayonida ingliz tili dunyo miqyosida asosiy muloqot vositasiga aylanib bormoqda. Shu sababli, boshlangʻich sinflarda ingliz tilini oʻqitish masalasi nafaqat taʼlim sohasining, balki mamlakatning kelajakdagi ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi bilan bevosita bogʻliq masalalardan biridir. Bugungi kunda zamonaviy pedagogik texnologiyalar va innovatsion yondashuvlar taʼlim jarayonini takomillashtirishda muhim rol oʻynamoqda. Ularning ichida funksional yondashuv metodlari alohida ahamiyatga ega, chunki ular oʻquvchilarda tilni amaliy oʻzlashtirish, muloqotga kirisha olish va real hayotda foydalanish koʻnikmalarini rivojlantiradi.

Funksional yondashuv metodlari bolalarning kognitiv rivojlanishiga mos ravishda ishlab chiqilgan boʻlib, ularni faol ishtirokchiga aylantirishga yoʻnaltirilgan. Bu metodlar oʻquvchilarning ijtimoiy-madaniy kompetensiyasini shakllantirish, muloqot jarayonini osonlashtirish va ingliz tilidagi kommunikativ qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Ushbu maqolada funksional yondashuv metodlarining pedagogik asoslari, ularning qoʻllanilishi va boshqa yondashuvlar bilan qiyosiy tahlili atroflicha koʻrib chiqiladi.

Funksional yondashuv – bu tilni real hayot sharoitida faol qoʻllashni ragʻbatlantiruvchi metodik konsepsiya boʻlib, u taʼlim jarayonini koʻproq amaliy faoliyat bilan boyitishga asoslanadi. Bu yondashuvning ilmiy asoslari psixolingvistika, kognitiv fanlar va muloqot nazariyalariga tayanadi. Chunki inson nutqi va tilga boʻlgan munosabati miyaning kognitiv jarayonlari bilan chambarchas bogʻliqdir.

Funksional yondashuvda oʻquvchilar real hayotdagi vaziyatlarga yoʻnaltirilgan mashqlar orqali tilni oʻzlashtiradilar. Masalan, ular doʻkonda xarid qilish, transportda suhbatlashish, maktabda muloqot qilish kabi turli amaliyotlar asosida tilni oʻrganadilar. Bunda asosiy eʼtibor gap tuzish qoidalariga emas, balki nutqning tabiiy ravishda shakllanishiga qaratiladi. Bunday yondashuvni qoʻllash natijasida oʻquvchilar yengil va tabiiy tarzda tilda muloqot qilishni oʻrganadilar.

Boshlangʻich sinflarda ingliz tili oʻqitishning funksional yondashuv metodlari

1. Badiiy asarlardan foydalanish Boshlangʻich sinf oʻquvchilari uchun mos badiiy asarlar ularning til koʻnikmalarini rivojlantirishda katta rol oʻynaydi. Ertaklar, hikoyalar va sheʼrlar orqali oʻquvchilarning soʻz boyligi kengayadi va matn orqali nutqiy qobiliyatlari rivojlantiriladi. Pedagogik tadqiqotlar shuni koʻrsatadiki, badiiy asarlar orqali oʻrgatilgan til birliklari bolalar tomonidan uzoq muddat esda saqlanadi va kundalik muloqotda faol qoʻllaniladi. Oʻquv jarayonida badiiy matnlardan foydalanish fonetik, leksik va grammatik kompetensiyalarni shakllantirishda samarali natijalar beradi. Bunday materiallar, ayniqsa, boshlangʻich sinf oʻquvchilarining eʼtiborini jalb qilish va motivatsiyani oshirish uchun muhim hisoblanadi.

2. Kommunikativ yondashuv Ushbu metod orqali darslarda real hayotiy vaziyatlar yaratilib, oʻquvchilarni faol ishtirok etishga undaydi. Muloqotga asoslangan mashgʻulotlar orqali oʻquvchilar nafaqat grammatika va lugʻat boyligini oʻzlashtiradilar, balki tilni erkin qoʻllashga oʻrganadilar. Bu metodda dialogik va monologik nutq shakllari keng qoʻllanilib, oʻquvchilarga oʻz fikrlarini aniq va tushunarli ifodalash imkoniyati beriladi. Shuningdek, kommunikativ yondashuvda rolli oʻyinlar, muhokamalar va jamoaviy mashgʻulotlar orqali til oʻrganish jarayoni interfaol tarzda amalga oshiriladi.

3. Interfaol texnologiyalardan foydalanish Zamonaviy ta’lim jarayonida raqamli texnologiyalar muhim ahamiyatga ega. Animatsion dasturlar, oʻyinlar va interfaol ta’lim platformalari orqali oʻquvchilar til oʻrganishga yanada faol jalb qilinadi. Tadqiqotlar shuni koʻrsatadiki, raqamli resurslardan foydalangan holda ta’lim olgan oʻquvchilar materialni tezroq oʻzlashtiradilar va mustaqil oʻrganish koʻnikmalariga ega boʻladilar. Shu sababli, oʻqituvchilar ingliz tilini oʻqitishda zamonaviy elektron resurslar, masalan, interaktiv doskalar, mobil ilovalar va onlayn platformalardan foydalanishlari lozim.

Funksional yondashuv metodlarini samarali tatbiq etish uchun quyidagi metodik usullardan foydalaniladi:

- **Rolli oʻyinlar (Role-play games)** – bu usul bolalarga hayotiy vaziyatlarda tildan foydalanish imkonini beradi. Masalan, oʻquvchilar “Doʻkonda xarid qilish” yoki “Qoʻngʻiroq qilish” kabi mavzuiy mashgʻulotlarda qatnashib, tilni amaliy qoʻllashni oʻrganadilar. Bu ularning mustaqil nutq qobiliyatini shakllantirishga yordam beradi.
- **Interaktiv mashgʻulotlar (Interactive activities)** – bu metodga jamoaviy ish, muhokamalar, *“Find someone who...”* kabi faoliyatlar kiradi. Interaktiv yondashuv oʻquvchilarni faol muloqot qilishga undaydi va ularning gapirish qobiliyatini rivojlantiradi.
- **Keys-stadi usuli (Case study method)** – bu usulda oʻquvchilar turli hayotiy masalalarni yechish orqali tilni oʻrganadilar. Masalan, “Turist sifatida yoʻl-yoʻriq soʻrash” yoki “Mehmonxonada joy band qilish” kabi vaziyatlar ularning haqiqiy dunyo bilan bogʻlanishiga yordam beradi.
- **Multimedia va AKT vositalari (Multimedia and ICT tools)** – bugungi kunda elektron ta’lim resurslari til oʻrgatish jarayonida muhim oʻrin tutmoqda. Audio, video, interaktiv simulyatsiyalar va onlayn platformalar bolalarning oʻquv jarayonini qiziqarli va samarali qiladi.

Funksional yondashuv va an’anaviy grammatik yondashuvni taqqoslasak, ularning oʻziga xos jihatlari quyidagi jadvalda aks ettirilgan:

Yoʻnalish	Funksional yondashuv	An’anaviy yondashuv
Oʻquvchining faol ishtiroki	Yuqori	Past
Tilni amaliy qoʻllash	Juda yuqori	Cheklangan
Ijtimoiy-madaniy kompetensiya	Rivojlangan	Kam rivojlangan
Mashgʻulotlarning interaktivligi	Faol	Kam
Oʻrganish samaradorligi	Muloqotga asoslangan	Nazariyaga asoslangan

Funksional yondashuvning ustunligi shundaki, u oʻquvchilarni real vaziятlarda tez va samarali muloqotga kirishishga oʻrgatadi. Bu эsa ularning oʻzlashtirish darajasini oshirish bilan birga, tilni hayotiy tajriba orqali oʻrganish imkonini яratadi.

Funksional yondashuvning oʻqitishda qoʻllanilishi

1. Amaliy mashqlar — Funksional yondashuvning samarali qoʻllanishi uchun turli amaliy mashqlar kerak. Oʻquvchilarga real hayotdagi vaziyatlar asosida mashqlar berish, ularni tilni ishlatishga undaydi. Misol uchun, ingliz tilida rolli oʻyinlar, suhbatlar yoki guruhli faoliyatlar oʻtkazish orqali oʻquvchilar oʻrgangan materialni amaliyotda qoʻllashadi. Bu esa tilni oʻrganish jarayonini yanada qiziqarli va samarali qiladi.

2. Integratsiya va sinergiya — Funksional yondashuvda oʻqitishning boshqa sohalar bilan integratsiyasi ham juda muhim. Masalan, ingliz tilini oʻrganishda boshqa fanlar, masalan, tarix, geografiya, san’at kabi sohalar bilan bogʻlash orqali oʻquvchilarga tilni yanada chuqurroq oʻrganish imkoniyati beriladi. Bu oʻquvchilarga oʻz bilimlarini kengaytirishga va ingliz tilini amaliyotda ishlatish imkoniyatini oshiradi.

3. Texnologiyalardan foydalanish — Zamonaviy ta’limda texnologiyalarni qoʻllash muhim oʻrin tutadi. Funksional yondashuvda texnologiyalar, masalan, interaktiv ta’lim platformalari, onlayn oʻquv materiallari va audio-vizual vositalar oʻquvchilarning faoliyatini qoʻllab-quvvatlaydi. Bu esa oʻquvchilarga tilni interaktiv ravishda oʻrganish va bilimlarini mustahkamlash imkonini beradi.

Xulosa. Boshlangʻich sinflarda ingliz tilini oʻqitishda funksional yondashuv metodlarini qoʻllash oʻquvchilarning tilga boʻlgan qiziqishini oshirishda va ularda amaliy koʻnikmalarni shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu yondashuvlar yordamida bolalar oʻzlarini real hayot sharoitlarida erkin his qilishadi va ingliz tilida muloqot qilish qobiliyatini rivojlantiradilar. Shuning uchun ta’lim tizimida bu metodlarni keng joriy etish talab etiladi.

Ushbu maqolada boshlangʻich sinflarda ingliz tili oʻqitishning funksional yondashuv metodlarining pedagogik va metodik jihatlaridan keng tarzda bahs qilindi. Funksional yondashuvlar ta’lim jarayonida faol ishtirok va amaliy koʻnikmalarni shakllantirishga qaratilgan boʻlib, bu yondashuvning ahamiyati, ayniqsa, globallashuv va internet axborot tizimlarining rivojlanishi bilan yanada ortib bormoqda. Shuning uchun bu metodlarni oʻquv jarayoniga samarali integratsiya qilish oʻquvchilarning ishonchli, mustaqil va samarali muloqot qilish qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

1. Funksional yondashuv metodlari, an’anaviy grammatik yoki leksik-tartibga asoslangan metodlar bilan taqqoslanganda, koʻproq amaliy natijalarga erishishga imkon beradi.

Misol uchun, an’anaviy yondashuvlar, asosan, grammatika va leksikaga e’tibor qaratadi, bu esa oʻquvchilarni realnыy muloqotdan yiroqlashtiradi. Funksional yondashuv esa tilni hayotiy vaziyatlarda, ya’ni oʻquvchiga amaliy muloqot qilishni yordam bergan holda oʻrgatishga qaratilgan. Bu, oʻz navbatida, oʻquvchilarda yozuv va nutqni ishlatish koʻnikmalarini rivojlantirishga koʻmaklashadi.

2. Funksional yondashuvlar oʻquvchilarning faol ishtirokini ta’minlash, ularning mustaqil fikrlash va erkin muloqot qilish qobiliyatlarini rivojlantirishda katta ahamiyatga ega. Shu bilan birga, an’anaviy metodlarda koʻproq oʻquvchilarda passiv oʻzlashtirish jarayoni ustunlik qiladi. Odatda, an’anaviy metodlarda oʻquvchilarning ishtiyoq va motivatsiyasi pastroq boʻladi, chunki ularga koʻpincha grammatik qoidalar va nazariy bilimlarga e’tibor qaratiladi. Funksional yondashuvlar esa ularning faoliyatga asoslangan ishtiyoqini oshiradi va ularning maqsadga yoʻnaltirilgan muloqotga kirishish qobiliyatlarini mustahkamlaydi.

3. Interaktivlikni samarali ta’minlash oʻquvchilarning ijtimoiy koʻnikmalarini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Funksional yondashuvlar orqali oʻquvchilar bir-biri bilan muloqot qilish, guruhlarda ishlash va ijtimoiy tuzilmalarda faol ishtirok etishni oʻrganadilar. Bunga qaraganda, an’anaviy yondashuvlarda koʻproq individual ishlashga va faoliyatning kamroq ijtimoiy jihatlariga e’tibor qaratiladi. Shuning uchun, funksional yondashuvlar oʻquvchilarda nafaqat tilni oʻzlashtirish, balki ijtimoiy moslashish va jamiyatga integratsiya qilish qobiliyatlarini ham shakllantiradi.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Zimnyaya I.A. Psixologiya obucheniya inostrannыm yazыkam v shkole. – M.: Prosvещenie, 2001. – 228 s.
2. Singleton D., Ryan L. Language Acquisition: The Age Factor. – Clevedon: Multilingual Matters, 2004. – 212 p.
3. Dörnei Z. The Psychology of Second Language Acquisition. – Oxford: Oxford University Press, 2009. – 356 p.
4. Lightbown P.M., Spada N. How LanguaGES are Learned. – Oxford: Oxford University Press, 2013. – 304 p.
5. Scott D., Ytreberg L.X. Teaching English to Children. – London: Longman, 1990. – 128 p.
6. Xaleeva I.I. Osnovы teorii obucheniya ponimaniyu inoyazыchnoy rechi. – M.: Vыsshaya shkola, 1989. – 283 s.
7. Moon J. Children Learning English. – Oxford: Macmillan, 2000. – 192 p.
8. Pinter A. Teaching Young Language Learners. – Oxford: Oxford University Press, 2011. – 256 p.
9. Galskova N.D. Sovremennaya metodika obucheniya inostrannыm yazыkam. – M.: Arkti, 2003. – 336 s.
10. Nikitenko Z.N. Kommunikativnыe metodы v obuchenii inostrannыm yazыkam. – SPb.: KARO, 2010. – 192 s.
11. Cameron L. Teaching LanguaGES to Young Learners. – Cambridge: Cambridge University Press, 2001. – 272 p.
12. Linz K.T. Interactive Technologies in Foreign Language Teaching. – Berlin: Springer, 2015. – 230 p.
13. Nunan D. Task-Based Language Teaching. – Cambridge: Cambridge University Press, 2004. – 285 p.
14. Leontev A.A. Deyatelnost. Soznanie. Lichnost. – M.: Moskovskiy universitet, 1975. – 304 s.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 5 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil: scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).